

Vandreservoirs til markvanding og kvælstoffjernelse

Søren Kolind Hvid, SEGES Innovation

DNNK Webinar, 30. oktober 2024

STØTTET AF
Planteafgiftsfonden

SEGES
INNOVATION

Vandreservoirs i Danmark

Ca. 80 mindre vandreservoirs på Samsø

Ældre vandreservoir på Samsø med diger

Nyt vandreservoir på Samsø med diger

Ca. 107.000 m³

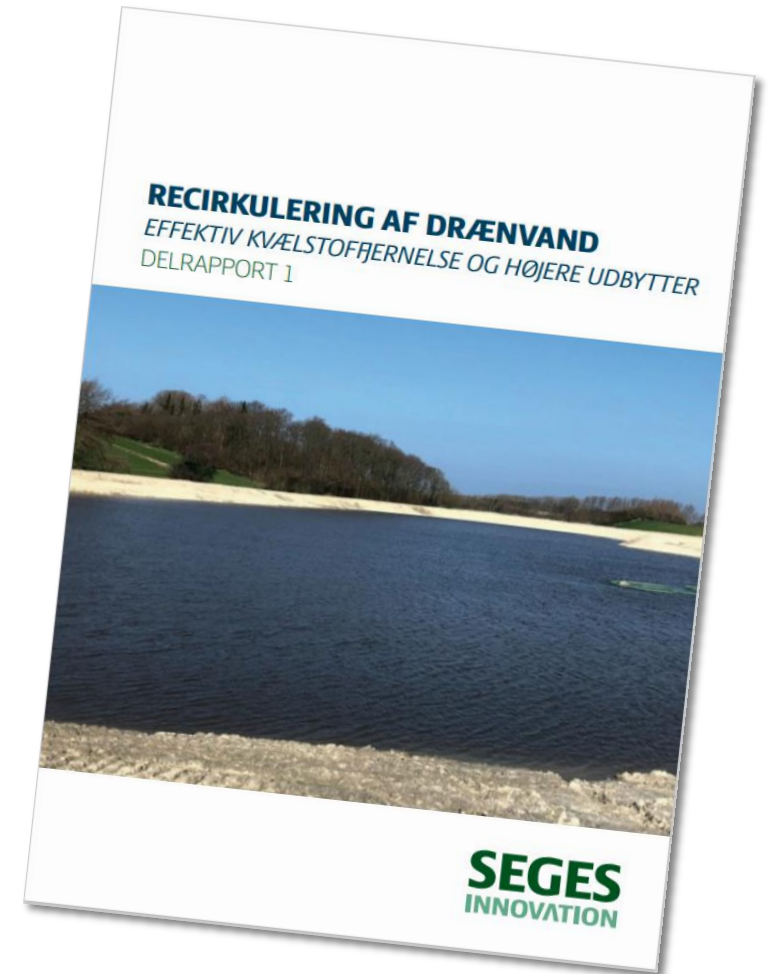
Op til 8 meter dybt

Drænvand pumpes op
i vintermånederne

Anvendes til
markvanding i maj-juli

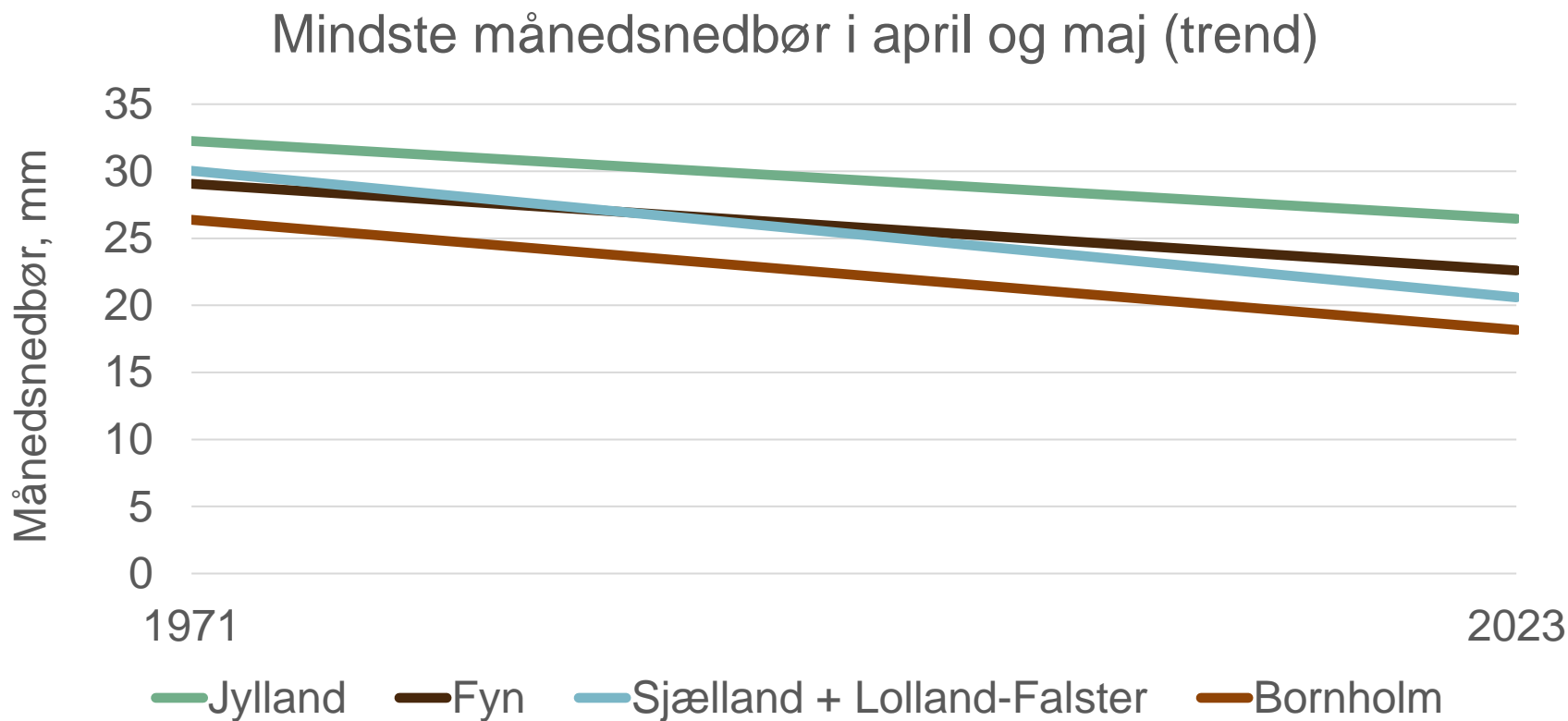
Vandreservoirs kan løse flere udfordringer

- Klimatilpasning til flere og længere tørkeperioder, især forårstørke.
Øget behov for markvanding i fremtiden.
- Reduktion af kvælstofudledning
Kvælstof tilbageholdes i reservoiret.
Kvælstof og andre næringsstoffer recirkuleres til markerne
- Lavere klimaaftryk
Større udbytte med de samme ressourcer
Mere biomasse – større CO₂-binding

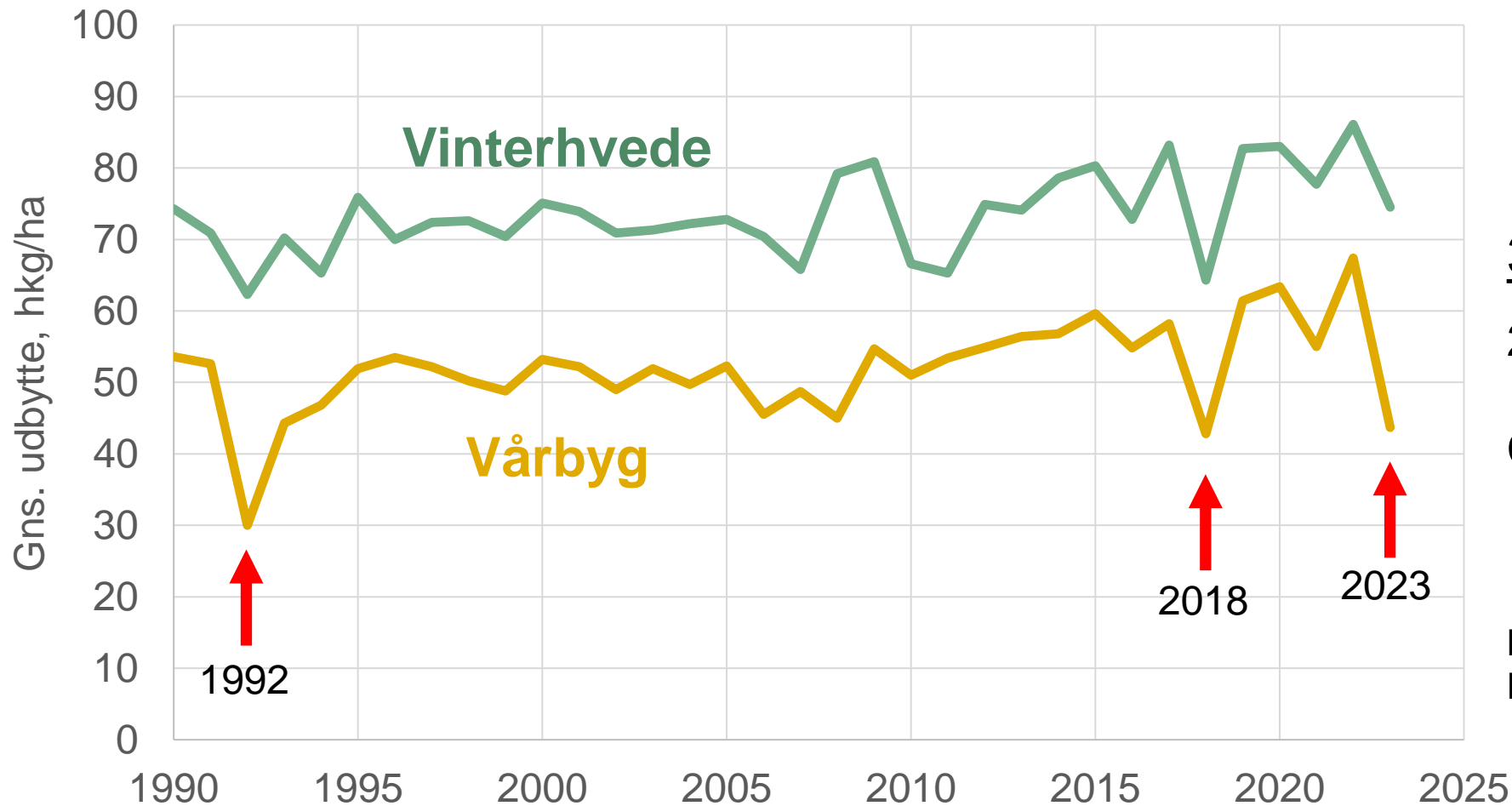

Længere tørkeperioder, især forårstørke

- Temperaturstigninger giver klimaforandringer og mere ekstremt vejr, også tørke.
- Temperaturen i Danmark er steget 1,8 °C på 40 år.
- Forårstørken i 2023 var ekstrem – også langsigtet tendens til øget forårstørke

Tørkeår og udbytter i vårbyg og vinterhvede 1990-2023

3 år med svær tørke:

20-25% mindre udbytte

Ca. 20% er markvandet.

Kilde:
Danmarks Statistik

Markvanding i Danmark

- Ca. 450.000 ha med vandingstilladelse (ca. 20 pct. af dyrket areal)
- Det faktisk vandede areal varierer meget fra år til år.
- Vandingstilladelser er typisk på 750 - 1.200 m³ pr. ha pr. år (75-120 mm)
- 98 pct. af vandforbruget er grundvand (egne boringer).
- Næsten al markvanding sker med vandingmaskiner med kanon.

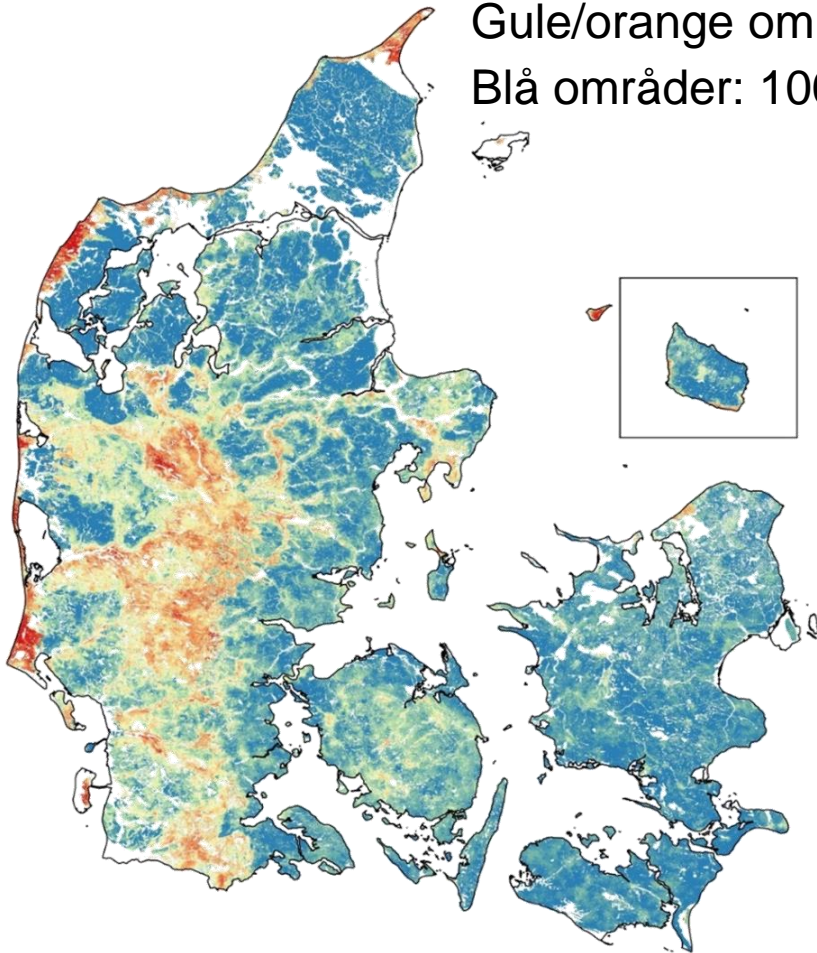

Vandingsbehov og indvinding til markvanding

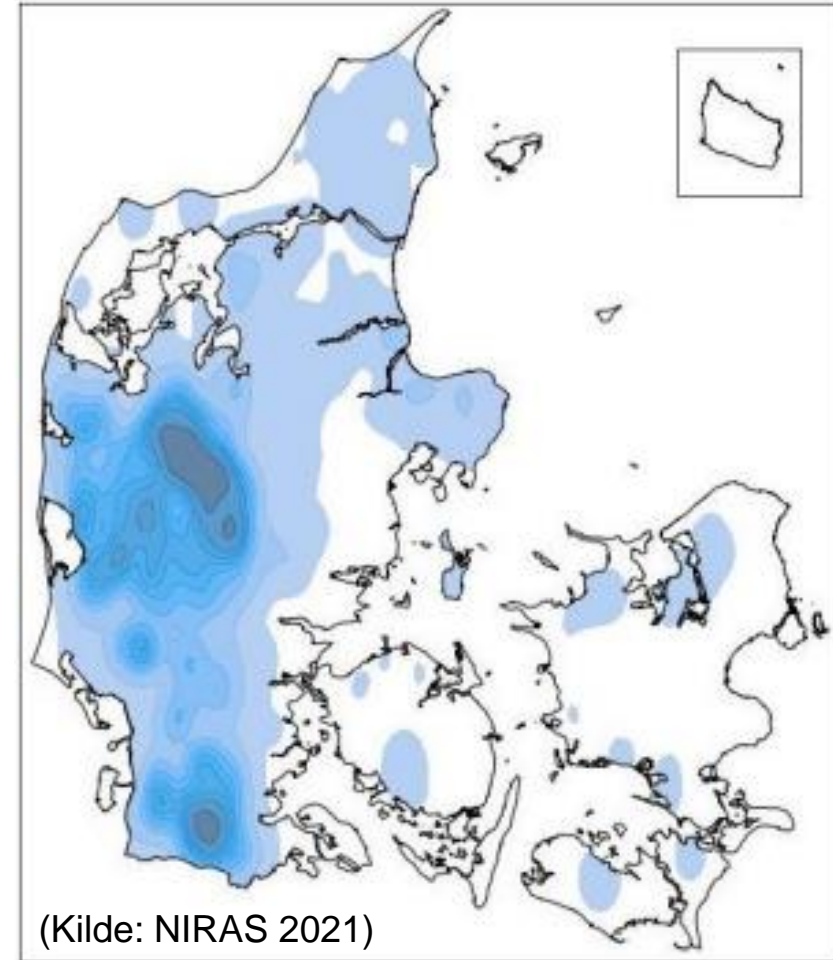
Plantetilgængeligt vand i rodzonen

Gule/orange områder: 50 – 100 mm

Blå områder: 100 – 200 mm

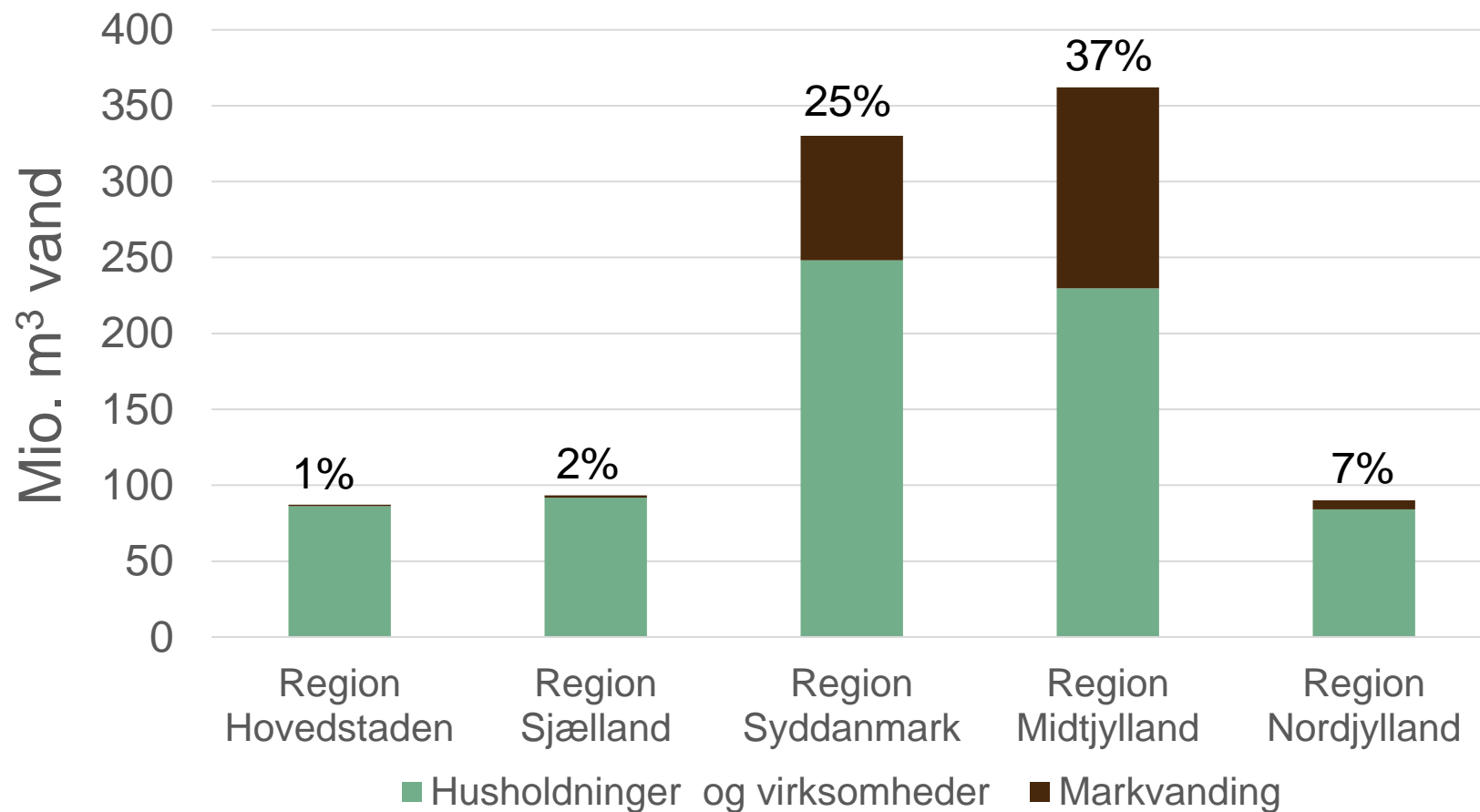
Densitet af indvinding til markvanding

(Kilde: NIRAS 2021)

Vandforbrug til markvanding 2011-2020

I gns. for årene 2011-20 blev 23 pct. af vandforbruget på landsplan brugt til markvanding.

Kilde: Danmarks Statistik

Vandingsbehov på forskellige jordtyper

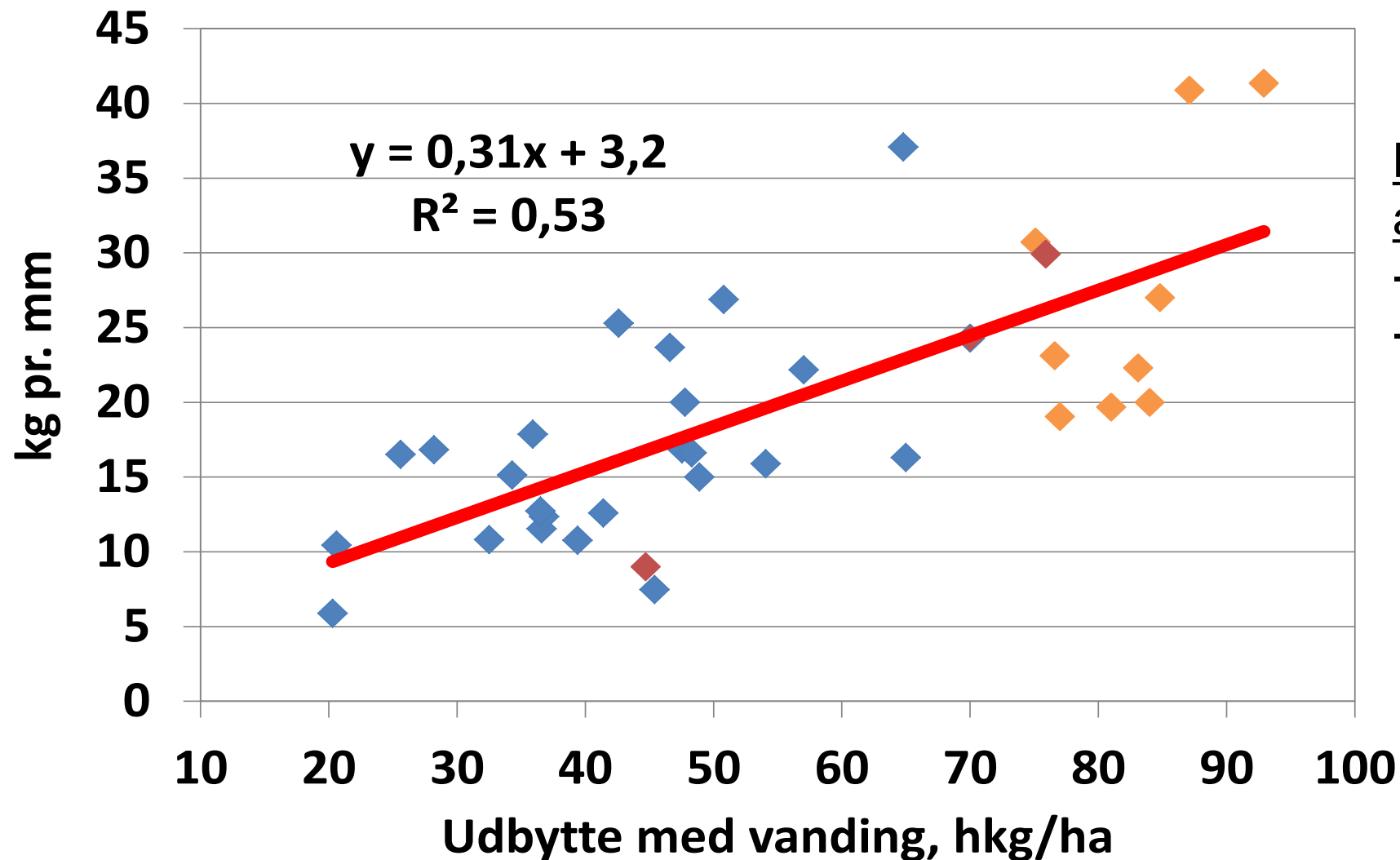
Gns. vandingsbehov (mm) i vårbyg på 2 lokaliteter 1990-2015:

Klima- lokalitet	Rodzonekapacitet, mm							
	60	80	100	120	140	160	180	200
Flakkebjerg	142	130	117	110	92	78	67	55
Askov	108	99	78	67	52	42	26	12

Kilde: Aarhus Universitet 2018

- Især vandingsbehov på sandjord
- Mindre, men stigende vandingsbehov på lerjord, især ved forårstørke
- Vanding i Østdanmark skal primært ske med opsamlet drænvand.
Begrænsninger på indvindingstilladelse til markvanding.
Opsamling af drænvand påvirker ikke grundvandsressourcen.

Merudbytte for markvanding i korn

Merudbyttet pr. mm
afhænger af:

- graden af tørkestress
- markens udbyttelniveau

Forsøg på grovsandet jord
ved Jynde vad Forsøgsstation

Minivådområder eller vandreservoirs?

Minivådområde etableret ved Odder.

Minivådområder er ca. 120 cm dybe og skal udgøre 1% af det drænedede areal. Indeholder for lidt vand til markvanding.

Minivådområder er lavvandede, konstruerede reservoirs til kvælstoffjernelse (virkemiddel).

5-10.000 minivådområder etableres i de kommende år.

Vandreservoirs til markvanding kunne være et alternativ.

Vandreservoirs – opmagasinering af drænvand

Opgravet jord – anvendes til diger

Kun på lerjord
uden membran.
Drænvandet skal
normalt pumpes.

Drænvand fra 1 ha
er nok til at vande
fra 2 til 4 ha.

	Afstrømning rodzone, mm	Drænvand, mm	Drænvand, m ³ pr. ha
Falster	212	117	1.170
Sydsjælland	230	126	1.260
Bornholm	294	162	1.620
Østfyn	298	164	1.640
Vejle	367	202	2.020
Haderslev	393	216	2.160

Vandreservoirs med og uden membran

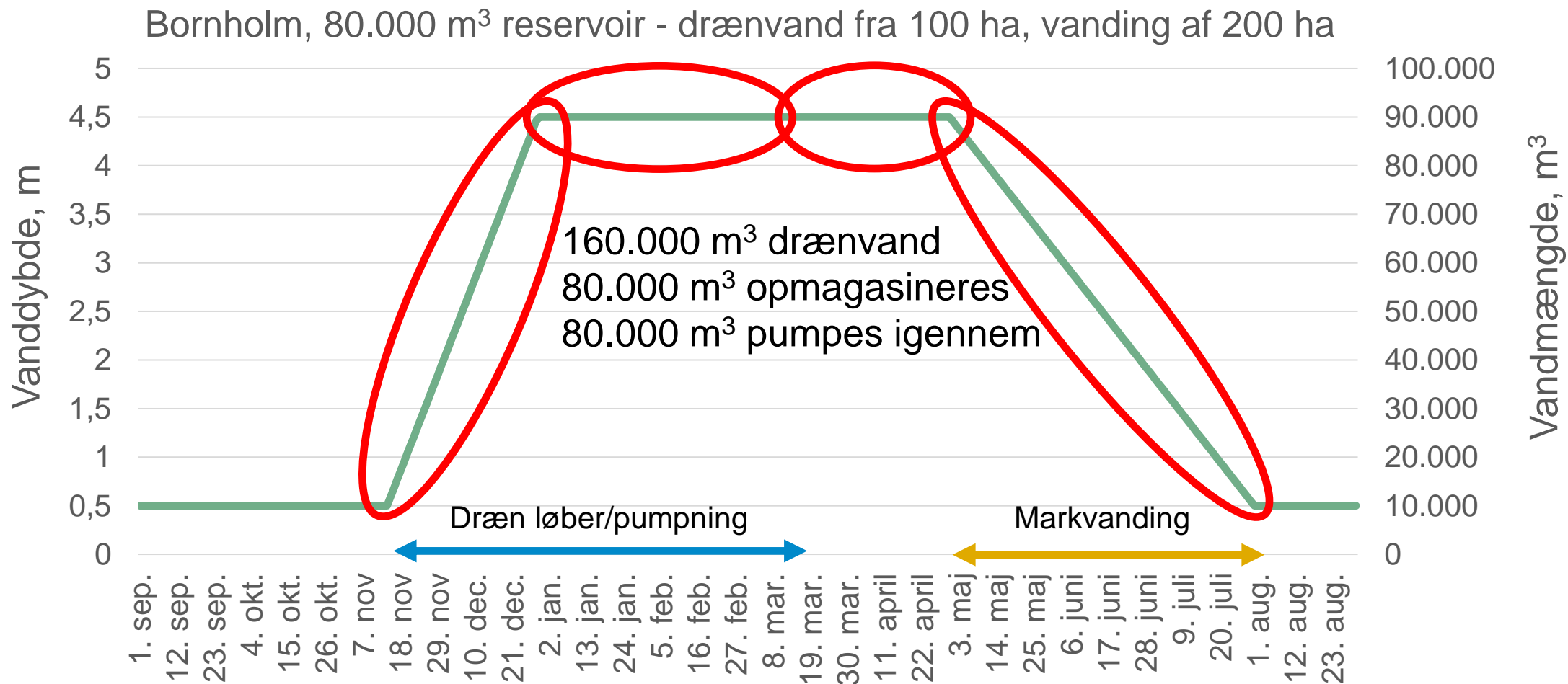

Vandreservoir med membran i England

Nybygget vandreservoir uden membran

Vand i vandreservoaret

Kvælstoffjernelse ved recirkulering af drænvand

- 20-40 pct. af kvælstoffet i drænvandet fjernes i vandreservoiret
- Med 40-60 mm vandingsvand tilbageføres 2-4 kg N pr. ha til marken
- Samlet kvælstoffjernelse på 90-95 pct.

Dræn

Vandreservoir

Markvanding

Vandreservoirs kan kræve en række tilladelser

- Indvindingstilladelse, jf. vandforsyningsloven
- Landzonetilladelse, jf. planloven
- Tilladelse vedr. nyt/eksisterende vandløb, jf. vandløbsloven
- Tilladelse til opsætning af privat pumpeanlæg, jf. vandløbsloven
- Anmeldelse til lokalt museum inden jordarbejde
- VVM-screening (evt. VVM-godkendelse), jf. miljøvurderingsloven
- Dispensation for naturbeskyttelsesloven §3, jf. naturbeskyttelsesloven
- Vurdering af evt. påvirkning af Natura 2000, jf. habitatbekendtgørelsen
- Anmeldelse i forbindelse med flytning af jord, jf. jordflytningsbekendtgørelse

Kræver kontakt til og dialog med kommunen.

Tak for opmærksomheden!

Vandreservoirs

- Klimatilpasning og dyrkningssikkerhed
- Kvælstof og fosfor tilbageholdes - vandmiljø-virkemiddel
- Lavere klimaaftryk og øget optag af CO₂
- Påvirker ikke grundvandsressourcen.